Historical Jewish Press (JPress) of the NLI & TAU

מעריב, 16.11.1969, page 13

נחשף בית היציקה של שלמה לכלי הנחושת של בית המקדש

המקום – בעבר הירדן מזרחה, ומשלחת אמריקנית ערכה שם חפירות במשך שלוש עונות

— מאת שאול הון —

כשהכין יהושע את העם לעבור את הירדן אל ארץ הבחירה היה זה ליד מקום ששמו צ ר ת ן, כמספור ב־יהושע ג׳ 16. מקום זה מזוהה כיום עם תל א־מעיידיה שמעבר לירדן, ב־מחצית הדרך שבין ים כנ־רת לים המלח — בקו אוירי ישר מזרחה לתל אל־פארעה, שבין שכם ל־טובאס. משלחת אמריקנית שחפרה שם חשפה שם שרידיה של עיר ישראלית קדומה מראשית תקופת ה־מלוכה.

המקום כולו שרוי בעמק סוכות, הידוע מסיפורו של גדעון, שהגיע עד שם בחצותו את הירדן ממערב למזרח ב־רדיפתו אחרי המדיינים. סי־פורי התנ״ך מוסיפים לרתק את דמיונם ומתשבתם של ה־ארכיאולוגים, המחפשים במ־עבה האדמה אישורים למסופר במקרא. המשלחת האמריקנית, בראשותו של ג׳. פריצ׳ארד, הקדישה למקום זה שלוש עו־נות חפירה (1964/66) והעל־תה שלל מענין של כלי מתכת

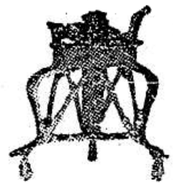

חצובה מטיפוס קיפרי ועליה קערה

וגם שרידי הישוב הישראלי הקדום מהמאה התשיעית וה־שמינית שלפני הספירה.

מקום זה, צ ר ת ן, קשור גם לתקופת שלמה המלך. מכאן הביא את כלי הנחושת לבית המקדש. וכך אנו מוצ־אים בענין זה במלכים א׳ ז׳ 45—46: „ואת הכירות ואת היעים ואת המזרקות ואת כל הכלים, האוהל אשר עשה חירם למלך שלמה בית ה׳ נחושת ממורט — בכיכר ה־ירדן יצקם המלך, במעבה ה־אדמה בין סוכות ובין צרתן״.

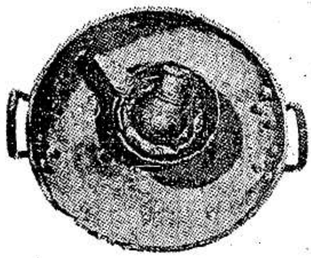

קערות, מטבעות וסכיות שנמצאו בקבר האשה

משמע, במקום זה היה בית יציקה גדול לכלי נחושת, ש־בלי ספק שימש כמרכז תע־סוקה גדול לא רק לסביבתו אלא סיפק תוצרתו אף ל־מרחקים.

לכן משך כל כך המקום הזה את התענינותם של ה־ארכיאולוגים, בבקשם לחשוף כאן את ב י ת ה י ו צ ק הגדול לתעשית הנחושת הקדומה, ו־ממילא גם את שרידי הישוב שהתרכז ליד מקום התעשיה. את סיפורם וממצאיהם של הארכיאולוגים האמריקניים מ־גוללו עתה רות הסטרין ב־חוברת מס׳ 3 של „קדמוניות״, רבעון החברה לחקירת ארץ ישראל ועתיקותיה.

ישוב ישראלי קדום

החפירות בתל א־סעידיה נ־ערכו בשלושה מקומות — כולם מהתקופה של ישוב יש־ראלי קדום באותו מקום. ב־חומת העיר נחשפו שרידי ישוב מהמאה התשיעית וה־שמינית שלפני הספירה וישוב זה התבצר מאחורי חומה עבה בת 5.5 מטר! אך מן העיר עצמה לא נשתיירו אלא שרי־דים מרעטים בלבד.

בתחום איזור המגורים נחפר שטח בן 750 ממ״ר ובו נחשף גוש של 12 בתים, שתבניתם אחידה וממדיהם שוים. ניתן ללמוד לפי זה כיצד היתה בנויה העיר הקדומה: הרחו־בות, שרוחבם כמטר וחצי, שימשו גם לניקוז מי הגשמים שירדו מגגות הבתים. תריסר הבתים קבועים בגוש אחד, כשהכניסה אל מחציתם היא ממורח ואל מחציתם האחרת ממערב. הבתים עצמם נמכים אלה אל אלה.

16 בתים נוספים שנחשפו אף הם תבניתם זהה. לכל בית חדר גדול (בלשון ימי־נו הייצו ודאי קוראים לכך „הול״...), שתקרתו בתמכה ע״י ארבעה עמודים וצמודה אליו חצר מרוצפת בחלוקים. בחצר נמצאו בדרך כלל אבני ריחיים לטחינה ותנור לאפיית לחם. החדר הגדול שימש גם לשינה וגם למלאכות שונות, כגון טוייה ואריגה. על כך מעידים 26 משקלות־האריגה שנמצאו על הרצפה. בירכתי כל בית נמצא כמין קיטון, ששימש כמחסן. התקרה עצמה נבנתה מקורות־עץ, שעליהן הונחו קנים שכוסו בטיט. חל־קי התקרה שהתמוטטה נש־תיירו על הרצפה.

מטבח ציבורי

עוד מספרת רות הסטרין, כי ממערב לבתים אלה נמצא ריכוז של כ־15 תנורי אפייה, מספר רב של סירי בישול ורובד עבה של אפר. יש בכך עדות לכעין מטבח ציבורי של אותם ימים. אולי שימש המ־קום כמין „מסעדה ציבורית״ לפועלי חרושת המתכת, ש־הועסקו כאן. מתחת לשרידיה של עיר קדומה זו נמצאו שלוש שכבות ישוב נוספות, ובאחד הבתים מהמאה ה־9 נמצא מזבח לבנים מכוסה טיח לבן, ובראשו שני שק־עים, באחד השקעים נמצא כן־קטורת ובשני סכין ברזל.

בתחילת החפירות בסתמנו שתי חומות מקבילות לעיר, שהתמשכו אל מעין סמוך ה־מפכה במרחק של כ־100 מ׳ מן התל. בין שתי החומות נחשף סור של 84 מדרגות, שעורר ענין רב. במהרה גם נמצא לכך הסבר: סור מד־רגות זה היה מוסתר מעיני המסתכלים מבחוץ — כדי ש־יוכלו תושבי העיר לעלות ו־לרדת בהו אל המעין בעת מצור, בלי שיתגלו לעיני ה־אויב. כך יכלה העיר לשמור על מקורות המים שלה מפני אויב לעת מלחמה. זה מזכיר את תחבולותיהם של תושבי ירושלים הקדומים, שביקשו גם הם להסתיר את מקורות המים שלהם מעיני אויבים.

החפירות חשפו גם ממצאים מתקופות אחרות: מצודה מ־התקופה ההלניסטית, בנין צי־בורי מהתקופה הפרסית ואף בית קברות מהתקופה הכנע־נית המאוחרת ומהתקופה ה־ישראלית הקדומה. הישוב ה־אחרון שנחשף הוא מהתקופה הרומית. מתקופה זו נתגלו יסודות של מצודה ובורות מים מטויחים. המבנה מהתקופה הפרסית הוא המפואר בבניני החל. זהו מבנה ריבועי, ש־אורך צלעותיו 21.5 מ׳.

אותיות עבריות

באחד החדרים הקטנים של מגדל מרובע שהיה שם נמצא מזבח אבן קטן, מעוטר ב־דגמים גיאומטריים ובדמות של סוס ורוכבו. המזבח צ־בוע באדום ושחור וחרותות עליו אותיות עבריות: „ל י כ נ ו״. לפי החרסים שנמצאו מתחת לבנין אפשר לייחסו, לדעת הארכיאולוגים, לשלהי התקופה הפרסית או לתחילת התקופה ההלניסטית.

בבית הקברות הקדום ש־נחשף כאן נתגלו 28 קברים מהמאות 13—12 לפני הספירה. הממצאים מעידים על קשרי הישוב עם מצרים מזה ועם סוריה וקפריסין מזה. בין ה־שאר בתשף קברה של אשה ועל צוואר השלד נמצאו 573 חרוזים. בגד האשה היה ר־כוס בשתי סיכות־יתד מכסף. סביב הראש והכתפים הונחו כלי תמרוקים משנהב. גם שבעה כלי ארד נמצאו ב־קבר: קערות, פכים וכו׳, כו־לם מעשי יציקה.

ליד קברה של האשה נמצא גם קברו של לוחם. השלד נעטף בירייעת בד. הוא הונח בארגז עץ מכוסה חמר. ה־לוחם נקבר על נשקו ונש־תיירה על השלד חרב ארד שאורכה 40 ס״מ. כן נמצאו בקבר כלי ארד וכלי חרס.

ראש ממשלת הודו, גב׳ אינדירה גאנדי, שהוצאה מ„מפלגת הקונגרס״ — מחייכת בחברת חסידיה, אחר שזכתה בסוף השבוע באמון, בהצבעה שנערכה בבית הנבחרים. (צילום ראדיו־טלגראפי, מיוחד ל„מעריב״)